

VISPĀRĒJAIS DIGITĀLAIS VIENOTAIS TIRGUS

Digitālais vienotais tirgus dod labumu ekonomikai, samazina ietekmi uz vidi un uzlabo dzīves kvalitāti, pateicoties e-komercijai un e-pārvaldei. Tā kā pakalpojumi pāriet no fiksēto uz mobilo sakaru platformām, šai pārejai ir vajadzīgs ES regulējums mākoņdatošanai, pārrobežu piekļuvei saturam un netraucētiem mobilajiem datiem, vienlaikus nodrošinot privātumu un kiberdrošību. Eiropas digitālais vienotais tirgus bija vitāli svarīgs Covid-19 krīzes laikā. Digitālo pakalpojumu akts un Digitālo tirgu akts nākamajos gados ievērojami pārveidos tirgu.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību 4. panta 2. punkta a) apakšpunkts, 26., 27., 114. un 115. pants.

MĒRĶI

Digitālā vienotā tirgus (DVT) mērķis ir likvidēt valstu šķēršļus tiešsaistes darījumiem, pamatojoties uz kopējā tirgus koncepciju, kas izstrādāta, lai likvidētu tirdzniecības šķēršļus starp dalībvalstīm. Tas pakāpeniski kļūva par iekšējo tirgu, veicinot preču, pakalpojumu un kapitāla brīvu apriti un personu brīvu pārvietošanos. Stratēģijā "Eiropa 2020" ir izcelta Digitālā programma Eiropai, uzsverot informācijas un sakaru tehnoloģiju (IST) nozīmi ES 2020. gada mērķu sasniegšanā. Tā kā DVT tika atzīts par prioritāti, tam bija liela nozīme Komisijas priekšsēdētājas 2019.–2024. gada darba kārtībā^[1].

DVT var uzlabot piekļuvi informācijai, samazināt darījumu izmaksas, līdz minimumam samazināt ietekmi uz vidi un ieviest labākus uzņēmējdarbības modeļus. E-komercijas izaugsme patērētājiem sniedz [taustāmus ieguvumus](#), piemēram, jaunus izstrādājumus, zemākas cenas, lielāku izvēli un augstākas kvalitātes preces, vienlaikus veicinot pārrobežu tirdzniecību un piedāvājot viegli saprotamu cenu salīdzinājumu. Turklāt e-valdības pakalpojumu paplašināšana saskaņo atbilstības noteikumus tiešsaistē un darbvieta un uzņēmējdarbības iespēju pieejamību ES uzņēmumiem.

SASNIEGUMI

Ņemot vērā to, ka iekšējā tirgus potenciāls joprojām netiek pilnā mērā izmantots, Parlaments, Padome un Komisija ir centušies to pilnveidot un izvirzīt vienotā tirgus politikas priekšplānā sabiedrību, patērētājus un mazos un vidējos uzņēmumus (MVU)^[2]. Šajos centienos DVT ir būtiska nozīme.

[1] Skatīt "[Eiropas Savienība, kas tiecas uz augstākiem mērķiem. Mana programma Eiropai: politikas pamatnostādnes nākamajai Eiropas Komisijai \(2019–2024\)](#)".

[2] Sākotnējie centieni bija vērsti uz iekšējā tirgus darbības uzlabošanu un patērētāju aizsardzības nodrošināšanu, pieņemot, piemēram, Datu aizsardzības direktīvu (95/46/EK), E-komercijas direktīvu (2000/31/EK), telesakaru tiesību aktu paketi, tostarp E-privātuma direktīvu (2002/58/EK), Maksājumu pakalpojumu direktīvu (2007/64/EK), Patērētāju tiesību direktīvu (2011/83/ES) un Viesabonēšanas regulu ((ES) Nr. 531/2012).

Paziņojumā "Eiropa 2020 - stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei" ([COM\(2010\)2020](#)) Komisija izvirzīja septiņas pamatiniciatīvas, tostarp "Digitālo programmu Eiropai", kuras mērķis ir "padarīt ES par gudru, ilgtspējīgu un integrējošu ekonomiku ar augstu nodarbinātības, ražīguma un sociālās kohēzijas līmeni".

Komisijas paziņojumi un Parlamenta [2010. gada 20. maija rezolūcija](#) sagatavoja vidi paziņojumam "Ceļā uz aktu par vienoto tirgu" ([COM\(2010\)0608](#)), ieviešot pasākumus ES ekonomikas veicināšanai un darbvietu radīšanai. Komisija 2012. gada oktobrī nāca klajā ar "II vienotā tirgus aktu" ([COM\(2012\)0573](#)) ar 12 galvenajiem pasākumiem, kas vērsti uz četriem galvenajiem izaugsmes, nodarbinātības un uzticības sekmētājiem: integrēti tīkli, pārrobežu mobilitāte, digitālā ekonomika un darbības, kas veicina kohēziju un dod labumu patērētājiem.

Komisija 2015. gada 6. maijā publicēja DVT stratēģiju ar trim pīlāriem: uzlabot piekļuvi digitālajām precēm un pakalpojumiem visā ES, veicināt apstākļus digitālajiem tīkliem un inovatīviem pakalpojumiem un optimizēt digitālās ekonomikas izaugsmes potenciālu. Pēc stratēģijas publicēšanas tika pieņemti vairāki tiesību akti, kuru mērķis bija pabeigt DVT izveidi un kuri risināja tādos jautājumus kā [paku pārrobežu piegāde](#), [tiešsaistes satura pakalpojumu pārrobežu pārnēsāmība](#), [audiovizuālo mediju pakalpojumi](#), digitālās autortiesības ([Direktīva \(ES\) 2019/790](#)), preču tiešsaistes un cita veida distances pārdošanas līgumi un digitālā satura un pakalpojumu piegādes līgumi ([Direktīva \(ES\) 2019/770](#)). DVT uzlabošana tika turpināta, cita starpā 2017. gada 15. jūnijā atceļot viesabonēšanas maksas ([Regula \(ES\) 2015/2120](#) un [Regula \(ES\) 2022/612](#)), aizliedzot nepamatotu ģeobloķēšanu ([Regula \(ES\) 2018/302](#)), ieviešot vienotu digitālo vārteju ([Regula \(ES\) 2018/1724](#)), samazinot ātrdarbīgu elektronisko sakaru tīklu izmaksas ([Direktīva 2014/61/ES](#)) un ieviešot noteikumus par elektronisko identifikāciju ([Regula \(ES\) Nr. 910/2014](#)) un Eiropas kiberdrošību ([Direktīva \(ES\) 2016/1148](#)).

Komisija 2018. gadā nāca klajā ar stratēģiju par mākslīgo intelektu (MI) Eiropai ([COM\(2018\)0237](#)) un vienojās ar dalībvalstīm par koordinētu plānu^[3]. Augsta līmeņa ekspertu grupa mākslīgā intelekta jautājumos 2019. gada aprīlī iepazīstināja ar savām "[Ētikas vadlīnijām uzticamam mākslīgajam intelektam](#)", savukārt 2020. gada februārī Komisija nāca klajā ar "Balto grāmatu par mākslīgo intelektu – Eiropiska pieeja – izcilība un uzticēšanās" ([COM\(2020\)0065](#)), ar paziņojumiem par Eiropas digitālās nākotnes veidošanu ([COM\(2020\)0067](#)) un ar Eiropas datu stratēģiju ([COM\(2020\)0066](#)), un 2021. gada martā – ar paziņojumu "Digitālais kompass līdz 2030. gadam – Eiropas ceļam digitālajā gadu desmitā" ([COM\(2021\)0118](#)). Vērienīgais mērķis izveidot pirmo horizontālo tiesisko regulējumu MI jomā galu galā noveda pie Mākslīgā intelekta akta priekšlikuma publicēšanas 2021. gada aprīlī ([COM\(2021\)0206](#)).

Komisija 2020. gada pavasarī nāca klajā ar [ieteikumu](#) par vienotu Savienības rīkkopu tehnoloģiju un datu izmantošanai ar mērķi apkarot Covid-19 krīzi un iziet no tās. Komisija paziņojumā "Eiropas lielā stunda: jāatjaunojas un jāgatavo ceļš nākamajai paaudzei" ([COM\(2020\)0456](#)) paziņoja, ka DVT būs viens no ES pēc Covid-19 atvēršanas plāna pīlāriem. Šajā paziņojumā galvenā uzmanība pievērsta

[3] Eiropas Komisijas 2018. gada 7. decembra paziņojums presei "[Dalībvalstis un Komisija kopīgi strādā pie Eiropā radīta mākslīgā intelekta atbalstīšanas](#)".

šādiem jautājumiem: 1) investīcijas labākā savienotībā, 2) spēcīgāka rūpniecības un tehnoloģiju klātbūtne piegādes ķēdes stratēģiskās daļās (piemēram, mākslīgais intelekts, kibernetika, 5G, mākoņdatošanas infrastruktūra), 3) reāla datu ekonomika un Eiropas datu telpas un 4) taisnīgāka un vienkāršāka uzņēmējdarbības vide.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlamentam ir bijusi viena no vadošajām lomām iekšējā tirgus pilnveidošanā, un tas aktīvi veicina DVT izveidi un programmu izstrādi.

Parlaments [2012. gada 20. aprīļa rezolūcijā](#) uzsvēra, ka ir vajadzīgs saskaņots tiesiskais regulējums elektroniskās autentifikācijas un parakstu savstarpējai atzīšanai, lai atvieglotu pārrobežu pakalpojumus ES. 2012. gada 11. decembrī tas pieņēma rezolūcijas par DVT izveides pabeigšanu un [digitālo brīvību ES ārpolitikā](#). Turklāt [2013. gada 4. jūlija rezolūcijā](#) tika uzsvērtā iespēja maksimāli izmantot DVT potenciālu, novērst prasmju trūkumu, uzlabot drošību, vairot uzticēšanos un patērētāju uzticēšanos, veicināt likumīgu digitālo saturu un izveidot mobilitātes pakalpojumus ar starptautisku dimensiju.

Reaģējot uz DVT stratēģiju, Parlaments [2016. gada 19. janvārī pieņēma rezolūciju](#) par virzību uz Digitālā vienotā tirgus aktu. Tas mudināja Komisiju izbeigt nepamatotu ģeoblokēšanu, uzlabot patērētāju piekļuvi precēm/pakalpojumiem un nodrošināt konsekventu patērētāju aizsardzību attiecībā uz visu veidu digitālo saturu. Rezolūcijā uzsvērts, ka ir vajadzīgi labāki pārrobežu pakalpojumu piegādes risinājumi un atbalsts MVU un jaunuzņēmumiem, vienlaikus izmantojot jaunas IKT tehnoloģijas, piemēram, lielos datus un 3D drukāšanu. Tajā arī pausts atbalsts inovācijām labvēlīgai rīcībpolitikai attiecībā uz tiešsaistes platformām un E-privātuma direktīvas pārskatīšanai nolūkā to saskaņot ar jaunajiem ES datu aizsardzības standartiem.

Parlaments ir veicinājis virzību uz DVT, veicot gruntīgas likumdošanas darbības, reaģējot uz iepriekš minētajiem Komisijas ierosinātajiem likumdošanas pasākumiem DVT stratēģijas īstenošanai.

[Digitālā vienotā tirgus darba grupas](#) sagatavošanas darbs ar [pētniecības](#) un zinātnisko pierādījumu atbalstu ir pamatā Parlamenta sasniegumiem digitālajā jomā. Parlamenta uzdevumā veiktie pētījumi liecina, ka [DVT](#) ir būtisks potenciāls, jo īpaši attiecībā uz to, lai ES patērētājiem un uzņēmumiem [samazinātu izmaksas un šķēršļus](#) un padarītu ES [ekonomiku zaļāku](#) un [sociālāku](#). Eiropas Savienībā lielu daļu šā potenciāla var izmantot, attīstot [e-pārvaldi un saistītus pakalpojumus](#), piemēram, e-veselību.

Datu aizsardzības pakete, kas stājās spēkā 2018. gada 25. maijā, ietver [Regulu \(ES\) 2016/679](#) un [Direktīvu \(ES\) 2016/680](#) un nodrošina vieglāku piekļuvi personas datiem, precizētas "tiesības tikt aizmirstam", datu pārnesamību un zināšanas par datu aizsardzības pārkāpumiem. Turklāt 2019. gada 20. jūnijā tika pieņemta [Regula \(ES\) 2019/1150](#) par tiešsaistes starpniecības pakalpojumu sniegšanu. Parlaments 2019. gada 18. decembrī pieņēma [rezolūciju](#) par veselības un aprūpes digitālo pārveidi digitālajā vienotajā tirgū.

Parlamenta likumdošanas darbs pie DVT ik gadu ES ekonomikai dod aptuveni 177 miljardus EUR. Saskaņā ar kādu [pētījumu](#) svarīgākie ieguvumi ir tādās jomās kā elektroniskie sakari un pakalpojumi (86,1 miljards EUR), datu plūsmas un mākslīgais

intelekts (51,6 miljardi EUR), vienotā digitālā vārteja (20 miljardi EUR) un regulas par ģeobloķēšanu un tiešsaistes platformām (14 miljardi EUR). Parlaments 2020. gada aprīļa [rezolūcijā](#) uzsvēra, ka atveseļošana pēc Covid-19 būs vērsta uz digitālo pārveidi, lai atjaunotu ekonomiku.

Pirms Komisijas priekšlikuma par MI, Parlaments izveidoja Īpašo komiteja attiecībā uz mākslīgo intelektu digitālajā laikmetā, lai analizētu mākslīgā intelekta ietekmi uz ES ekonomiku. 2020. gada 20. oktobrī tas pieņēma trīs rezolūcijas, kurās izklāstīts, kā ES var vislabāk regulēt MI, vienlaikus aizsargājot [intelektuālo īpašumu](#), [ētikas standartus](#) un [civiltiesisko atbildību](#), un kuras balstās uz dažādiem [pētījumiem](#).

Parlamenta lešējā tirgus un patērētāju aizsardzības komiteja (IMCO) un Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komiteja (LIBE) 2022. gada 21. aprīlī rīkoja kopīgu [uzklausīšanu](#) par Mākslīgā intelekta aktu, lai apspriestu Komisijas priekšlikumu. Minētās komitejas pēc tam pieņēma [ziņojumu](#), kurā ieteikti grozījumi, piemēram, kriminoloģiskās prognozēšanas aizliegums un augsta riska MI saraksta paplašināšana. Tajā tika arī ierosināta iekļaujošāka MI biroja loma un ciešāka saskaņošana ar Vispārīgo datu aizsardzības regulu. Pēc iestāžu sarunām Parlaments un Padome MI aktu pieņēma attiecīgi 2024. gada aprīlī un maijā. Tas stāsies spēkā 20 dienas pēc tā publicēšanas Oficiālajā Vēstnesī un būs pilnībā piemērojams 24 mēnešus pēc stāšanās spēkā, izņemot aizliegumus attiecībā uz aizliegtām praksēm, ko sāks piemērot 6 mēnešus pēc tā stāšanās spēkā, prakses kodeksus (9 mēneši pēc stāšanās spēkā), vispārējas nozīmes MI noteikumus, tostarp pārvaldību (12 mēneši pēc stāšanās spēkā), un pienākumus attiecībā uz augsta riska sistēmām (36 mēneši pēc stāšanās spēkā).

Lai DVT darbotos efektīvi, ir svarīgi izprast dalībvalstu tiesību aktus. 2020. gada novembrī IMCO komitejas pasūtītā pētījumā "Juridiskie šķēršļi vienotā tirgus noteikumiem dalībvalstīs" tika atklāts, ka šķēršļi nav saistīti tikai ar digitālo jomu. Daudzu DVT stratēģijas pasākumu mērķis ir risināt pārrobežu tiešsaistes tirdzniecības jautājumus. Lai gan joprojām trūkst uzticamas informācijas par dalībvalstu noteikumiem, vienotā digitālā vārteja ([Regula \(ES\) 2018/1724](#)) tam pievērsīsies 2023. gada beigās. Vēl vienā IMCO komitejas 2020. gada [pētījumā](#) tika novērtēti vienotie kontaktpunkti un ar tiem saistītie pakalpojumi, uzsverot, ka ar gaidāmo Vienotās digitālās vārtejas regulu ir jāievieš labāka uzraudzība.

Lai virzītos uz priekšu DVT izveidē, Parlaments 2020. gada 20. oktobrī pieņēma [rezolūciju par Digitālo pakalpojumu aktu](#). Tajā ierosināts panākt, ka pakete stiprina iekšējo tirgu, garantē patērētāju aizsardzību, nodrošina darbību paritāti bezsaistē un tiešsaistē, saglabā pārredzamību, ievēro tiesības un attiecas uz trešo valstu struktūrām, kas ietekmē ES patērētājus. Rezolūcija balstījās uz pētniecību, [darbsemināru](#) un [vairākiem pētījumiem](#), ko pasūtīja IMCO.

Komisija 2020. gada 15. decembrī iesniedza divas likumdošanas iniciatīvas: [Digitālo pakalpojumu aktu \(DPA\)](#) un [Digitālo tirgu aktu \(DTA\)](#), kuru galvenie mērķi ir radīt drošāku digitālo telpu, kur tiktu aizsargātas digitālo pakalpojumu lietotāju pamattiesības, un ieviest vienlīdzīgus konkurences noteikumus, kas veicinātu inovāciju, izaugsmi un konkurētspēju Eiropas vienotajā tirgū un pasaulē. DPA un DTA priekšlikumu saskaņošana ar iepriekš minēto Parlamenta rezolūciju liecina, ka Parlaments var ietekmēt likumdošanas programmu pat bez formālām likumdošanas

iniciatīvas tiesībām. DPA ([Regula \(ES\) 2022/2065](#)) un DTA ([Regula \(ES\) 2022/1925](#)) stājās spēkā 2023. gada maijā.

Saistībā ar DPA un DTA svarīgs [pētījums](#) pievērsās mērķreklāmas ietekmei uz patērētājiem un tirgu. Atziņas tika gūtas arī [darbseminārā](#), kurā apsprieda DPA un DTA ietekmi, un [uzklausīšanā](#), kurā piedalījās Facebook trauksmes cēlēja Frances Haugen, uzsverot lielo tehnoloģiju uzņēmumu nelikumīgo praksi.

2022. gada februāra [pētījums](#) aplūkoja to, kā ietekmētāji ietekmē reklāmu un patērētāju aizsardzību vienotajā tirgū, jo īpaši, izplatot maldinošu informāciju un popularizējot nedrošus produktus. Šā pētījuma rezultāti var palīdzēt turpmāko tiesību aktu šajā jomā izstrādē. Ietekmētāju tirgvedība, kas ir strauji paplašinājusies, bieži izmanto maldinošu taktiku, lai vērstos pie neaizsargātiem patērētājiem. DPA un DTA cenšas uzlabot pārredzamību un regulēt tiešsaistes platformu vārtziņus – divas būtiskas jomas ietekmētāju darbības laukā.

IMCO komitejas pasūtītā un 2022. gada decembrī publicētā [pētījumā](#) ir analizēta tiešsaistes tirdzniecības vidiskā pēda aprites ekonomikas kontekstā. Tajā arī sniegta informācija par e-komercijas lomu Eiropas zaļā kursa īstenošanā un sniegti ieteikumi turpmākai rīcībai.

Plašāka informācija par šo tematu atrodama [lekšējā tirgus un patērētāju aizsardzības komitejas](#) tīmekļa vietnē.

Barbara Martinello
05/2024